VALTIONEUVOSTON OIKEUSKANSLERI

Sosiaali- ja terveysministeriö

Viite:
Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 3.7.2026, VN/20868/2026, määräpäivä 5.8.2026

Asia:

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta, joka koskee alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäillyn säilöönottamista koskevaa sääntelyä

Lausuntopyyntö

Lausuntopyynnön mukaan luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi oli lausuntokierroksella 27.4.–8.6.2026. Esityksessä ehdotetaan annettavaksi uusi laki lapsen erityisestä suojelusta. Nykyinen lastensuojelulaki kumottaisiin.

Nyt kyseessä on täydentävä lausuntokierros liittyen edellä mainittuun hallituksen esitysluonnokseen lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan alle 15-vuotiasta rikoksesta epäiltyä ei voida pidättää. Esityksen mukaan nykyiset lastensuojelutoimenpiteet, alle 15-vuotiaaseen sovellettava pakkokeinolain mukainen alle 12 tunnin kiinniotto sekä esitutkintalain 6 luvun 5 §:n mukainen velvollisuus olla läsnä esitutkinnassa enintään 24 tunnin ajan eivät ole osoittautuneet riittäviksi keinoiksi vakavia rikoksia tekevän alle 15-vuotiaan lapsen osalta. Esityksen mukaan käytännössä nämä rajoittavat mahdollisuuksia turvata esitutkinnan toteutuminen ja

PL 20, 00023 Valtioneuvosto Puhelin 0295 162501 kirjaamo.okv@gov.fi

www.oikeuskansleri.fi

samanaikaisesti arvioida lapsen lastensuojelun tarvetta tilanteissa, joissa kyse on vakavasta tai toistuvasta rikollisesta käyttäytymisestä.

Esityksessä ehdotetaan, että alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäilty voitaisiin tietyin laissa säädetyin edellytyksin ottaa säilöön poliisin säilytystiloihin. Säilöönoton edellytyksenä olisi, että se on välttämätöntä kyseiseen epäiltyyn kohdistettavien lastensuojelutoimenpiteiden tai muun hänen etuunsa liittyvän selvittämistarpeen vuoksi. Säilöönotto olisi uusi pakkokeino, jonka käytön edellytyksenä olisi myös epäily esitutkinnan sotkemisesta ja se liittyisi vain vakavampiin rikoksiin.

Esitysluonnoksessa säilöönoton enimmäiskestoksi on ehdotettu 72 tuntia.

Lausuntopyynnön mukaan lausuntopalautteen tavoitteena on arvioida ehdotetun sääntelyn tarpeellisuutta, muodostaa näkemys säilöönoton enimmäiskestosta, arvioida sääntelyn vaikutuksia lapsiin ja viranomaisten toimintaan ja tukea jatkovalmistelua. Lausuntokierroksella pyydetään erityisesti arvioita eri vaihtoehdoista säilöönoton enimmäiskeston osalta.

Nyt käsiteltävänä olevassa esitysluonnoksessa ehdotetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun muuttamista lisäämällä 2 lukuun uusi 5 a §, lain lapsen erityisestä suojelusta (luonnos hallituksen esitykseksi) muuttamista lisäämällä 14 §:ään uusi 5 momentti ja 33 §:ään uusi 3, 4 ja 5 momentti, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006) annettuun lakiin lisätään 1 luvun 4 §:ään uusi 4 momentti. Nämä ehdotukset on tarkoitus yhdistää lausuntokierroksen jälkeen luonnokseen hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2026 budjettilakiaikataulussa. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2027.

Lausunto

Yleistä

Olen 8.6.2026 antanut lausunnon (OKV/1175/21/2026) luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi. Kiinnitin lausunnossani muun ohella huomiota esitysluonnoksen sääntelytekniikkaan ja totesin, että valittu sääntelytekniikka vaikeuttaa nähdäkseni uuden lapsen erityisestä suojelusta säädettävän lain soveltamista ja tulkintaa. Nyt käsiteltävänä olevien ehdotusten yhdistäminen lausuntokierroksen jälkeen luonnokseen hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi lisäisi edelleen hallituksen esityksen vaikeaselkoisuutta ja monimutkaisuutta.

Esitysluonnoksen keskeinen ehdotus on pakkokeinolakiin lisättävä poliisin toimivaltuus alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäillyn säilöönottamisesta. Nyt käsiteltävänä oleva lausuntopyyntö on tehty sosiaali- ja terveysministeriön toimesta ja lausuntopyynnön mukaan nyt ehdotetut säännökset sisällytettäisiin sosiaali- ja terveysministeriöstä esiteltävään hallituksen esitykseen laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 2 §:n 1 momentin mukaan ministeriöiden toimialasta ja asioiden jaosta niiden kesken säädetään lailla tai valtioneuvoston asetuksella. Mainitun pykälän 2 momentin mukaan ministeriöt toimivat tarpeen mukaan yhteistyössä asioiden valmistelussa. Yhteistyön järjestämisestä vastaa se ministeriö, jonka toimialaan asia pääosaltaan kuuluu.

Valtioneuvoston ohjesäännön (262/2003) 10 §:n 1 momentin mukaan asian käsittelee se ministeriö, jonka toimialaan se pääosaltaan kuuluu (toimivaltainen ministeriö). Mainitun ohjesäännön 14 §:n mukaan oikeusministeriön toimialaan kuuluu muun muassa lainvalmistelu rikos- ja prosessioikeuden alalla. Pakkokeinolaki kuuluu näin ollen oikeusministeriön toimialaan.

Esitysluonnos on jäljempänä todetulla tavalla puutteellinen ja siitä puuttuu muun muassa asian taustaa ja valmistelua koskeva jakso. Esityksestä ei käy ilmi syytä tai perusteluja valitulle menettelylle sisällyttää pakkokeinolakia koskeva muutosehdotus sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan kuuluvaan hallituksen esitykseen eikä selvitystä valtioneuvostolain mukaisesta ministeriöiden yhteistyöstä asian valmistelussa. Esitystä tulee jatkovalmistelussa tältä osin täydentää.

Esitysluonnos on huomattavan keskeneräinen ja puutteellinen. Siitä muun muassa puuttuvat kokonaan seuraavat jaksot: Asian tausta ja valmistelu, Tavoitteet, Keskeiset ehdotukset, Suhde muihin esityksiin ja Toimeenpano ja seuranta. Puutteellisuus ja keskeneräisyys vaikeuttavat esitysluonnoksen arviointia. Joka tapauksessa esitysluonnos vaatii laajaa jatkovalmistelua ja täydentämistä, jotta se voitaisiin antaa eduskunnalle.

Lausuntoaika on ohjeiden mukaista kuutta viikkoa lyhyempi. Esityksen mukaan kyseessä on lastensuojelulainsäädännön uudistusta koskevan hallituksen esitysluonnoksen täydentävä lausuntokierros ja lausuntopalaute on tarpeen käsitellä hallituksen esityksen jatkovalmistelun edellyttämässä aikataulussa. Pidän lyhyttä lausuntoaikaa ongelmallisena erityisesti yhtäältä esitysluonnoksen keskeneräisyyden ja puutteellisuuden vuoksi ja lisäksi lausuntoajan sijoittuessa kesäloma-aikaan ja toisaalta myös siksi, että käsillä on periaatteellisestikin merkittävä asia.

Huomioita esityksestä

Hyvinvointialueen lastensuojelun ja poliisin toimivalta näyttäytyy ehdotetuissa säännöksissä sekavana. Lastensuojelun tarvetta voi arvioida ja lastensuojelun toimenpiteistä voi päättää ainoastaan hyvinvointialueen toimivaltainen viranhaltija, ja tämän tulisi selkeämmin ilmetä ehdotetuista säännöksistä. Ehdotuksessahan on erittäin jännitteinen asetelma jo johtuen siitä seikasta, että rikosoikeudellisen vastuun alaraja on 15 vuotta, ja joka tapauksessa alaikäiset ovat lastensuojeluun piirissä tällaisessa tilanteessa.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan valmisteltavana olevaan lapsen erityisestä suojelusta annetun lain 33 §:ään lisättäväksi 5 momentti, jonka mukaan hyvinvointialueen toimivaltaisella viranhaltijalla on oikeus luovuttaa poliisille pakkokeinolain 2 luvun 5 a §:n nojalla säilöön otettua lasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä mainitun pykälän 2 momentissa tarkoitetun lastensuojelutoimenpiteen tarpeen selvittämiseksi. Säännöstä tulisi arvioida ja perustella tarkemmin.

Esitysluonnoksen mukainen hyvinvointialueen viranhaltijan fyysinen läsnäolo lapsen kiinnioton ajan aiheuttaa hyvinvointialueelle resurssoinnin ja varautumisen tarvetta (laki lapsen erityisestä suojelusta, 33 § 3 mom, myös 3. lakiehdotukseen sisältyvä säännös ”lapsen edun turvaamiseksi hyvinvointialueen toimivaltaisella viranhaltijalla on oikeus olla säilytystilassa ottaen huomioon säilytysturvallisuus ja muiden vapautensa menettäneiden yksityisyys”). Pidän säännöstä sinänsä tarpeellisena, mutta läsnäolon järjestämistä ja sen vaatimaa resurssien tarvetta ja mahdollisuuksia tähän tulisi arvioida tarkemmin.

Esityksessä esitetyn kansainvälisen vertailun perusteella ehdotettu säilöönoton 72 tunnin enimmäisaika on erittäin pitkä. Lisäksi se olisi myös huomattava pidennys nykyiseen sääntelyyn verrattuna. En pidä näin pitkää enimmäisaikaa perusteltuna ottaen huomioon perus- ja ihmisoikeussäännökset ja perus- ja ihmisoikeuksien rajoittamiselle säädetyt edellytykset erityisesti kyseen ollessa lapsista. Kaiken kaikkiaan ehdotuksen arviointi Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiinkin nähden on puutteellista.

Lausuntopyynnössä Lausuntopalvelussa on liite ”Vaihtoehtotarkastelu säilöönoton enimmäiskestosta ja soveltamiskynnyksestä”, jossa esitetään vaihtoehtoja enimmäisajalle ja säilöönoton edellytyksille ja pyydetään lausunnonantajilta kannanottoa näihin. Valmistelun keskeneräisyyden vuoksi vaihtoehtoihin on vaikea ottaa kantaa. Edellä säilöönoton enimmäisajasta toteamani perusteella pidän perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta perusteltuna mahdollisimman lyhyttä enimmäisaikaa. Vaihtoehtotarkastelussa esitetty lyhinkin enimmäisaika (36 tuntia) ylittää pääsääntöisesti esimerkiksi kansainvälisessä vertailussa esitetyt enimmäisajat.

Ehdotettuihin säännöksiin ei ole sisällytetty ikärajaa, jota nuorempaa lasta ei voida ottaa poliisin säilöön. Pidän tällaista ikärajaa oikeudellisesti välttämättömänä.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys -jaksossa on tuotu esiin Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksiä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä ja jossain määrin arvioitu ehdotettujen säännösten suhdetta niihin. Lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimukseen on viitattu vain lyhyesti eikä ehdotettuja säännöksiä ole arvioitu mainitun yleissopimuksen määräysten kannalta.

Jaksossa ei ole selostettu lainkaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan asiaan liittyvää tulkintakäytäntöä eikä arvioitu ehdotettuja säännöksiä sen kannalta.

Oikeusturvaa koskevia näkökohtia ja tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä ei ole myöskään arvioitu.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys -jaksoa tulee edellä todetun johdosta huomattavasti täydentää. Tarkastelu sanomaltani kannalta voi johtaa myös sisällöllisesti toisenlaiseen esitykseen.

Esitysluonnoksessa on säätämisjärjestyskannanottona todettu, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon. Pidän ensinnäkin lausuntokierroksella olevan ehdotustekstin puutteellisen sisällön johdosta tällaista näkemystä esityksen perustuslainmukaisuudesta ennenaikaisena.

Samoin perustuslakivaliokunnan lausunnon pyytämistä tulisi perustella tarkemmin. Esityksessä perustuslakivaliokunnan lausunnon tarpeellisuudesta tulee käydä ilmi, mistä seikasta tai miltä osin lausunto tarvitaan. Perusteluissa tulisi tuoda esiin, mitkä ovat ne epäselvät perustuslain tulkintakysymykset, joiden vuoksi esityksestä olisi perustuslakivaliokunnan aikaisempi tulkintakäytäntö huomioon ottaen tarpeen saada perustuslakivaliokunnan kannanotto.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri Janne Salminen

Esittelijäneuvos Irma Tolmunen